

GOGA

Srečko Kosovel
Vsem naj bom neznan

Neobjavljeni del zapuščine

Zbral, uredil in spremna besedila napisal
Miklavž Komelj

DRUGA KNJIGA:

**Esejistični fragmenti, aforizmi,
študijsko gradivo
in drugi zapisi**

V dodatku
nove transkripcije že objavljenih pesmi
in drugih tekstov

Zapiski:

Nijrjn z bodne zeme s seboj.
Ljubim ravnoto tu rle od tace
iseme zoti k Boju.

Ljubim duple, ljubim ravn-
tostje Turo, ozjau, rasklenu
kakov rane nojeje lastneje je-
za.

Nimam prijateljev, ker je
noje je ravnota tu misel.

Lahko tepeje pod svetone
mesceje disajenje sobiroj
tu hrovobroj.

Prečko Korovel

1923.

Zapiski:

Najrajši se borim sam s seboj.
Ljubim samoto in šele odtam iščem poti k Bogu.
Ljubim deželo, ljubim razvalovljeni Kras, ožgan, razklan
kakor rana mojega lastnega jaza.
Nimam prijateljev, kar je moje je samota in misel.
Lahno trepeče nad svetom mereč dimenzije obzorij in
brezobzorij.

Srečko Kosovel

27

1923.

Ms 1385, II.7, škatla 19, ovoj 2, 11

Rokopis s črnimolom, iztrgan iz zvezka s črnimi platnicami; še en listič in notranja platnica tega zvezka sta vizualno reproducirana na str. 682-683 v tej knjigi.

Tekst smo vključili v knjigo, čeprav je bil že objavljen – toda v slovenščini samo revijalno, kot citat v študiji: Marc Alyn, »Srečko Kosovel«, prevedel Cene Vipotnik, *Sodobnost*, letnik 14, 1963, str. 609. Pred tem je bil objavljen v francoskem prevodu v izvorniku iste študije v knjigi: *Kosovel. Présentation, choix de textes, adaptation par Marc Alyn, Éditions Pierre Seghers (Poètes d'aujourd'hui 127)*, str. 35. Pozneje je bil delno objavljen tudi v nemškem prevodu v *MGIMG*, str. 86.

BITI ALI NEBITI

Knjiga maloupnim.

Nove oblike življenja

- 1) Vsebina \equiv oblika
- 2) Poduhovljenje prirode
- 3) Izločenci in samomorilci ali konec civilizacije. Obračun z racionarno perspektivo sveta in vesolja
- 4) Teorije in neteorije
- 5) Človek v kozmosu

28

II

- 1) Izdajalci človeštva.
- 2) Boj za obliko kot boj proti državi.
- 3) Boj Tiranija postav.
- 4) Zakaj borba za državno obliko
- 5) Osvobojeni Kristus

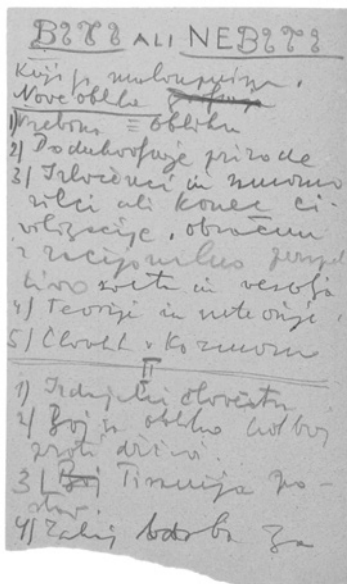
III.

- 1) Pogovor z Bogom
- 2) Poslednje vprašanje
- 3) Filozofijo stran!
- 4) Doživetje
- 5) Biti ali ne biti

IV

- 1) Krist na križu
- 2) Konstrukcije
- 3) Nova pot.
- 4) Svetli kozmos
- 5) Svetli človek,

Poslednji pozdrav

29

Ms 1385, II.7, škatla 22, ovoj 16, 15, 18

[1925?]

Rokopis s tintnim svinčnikom na dveh polovicah na pol pretrganega lista s formularjem okrajne bolniške blagajne cestnega odbora, na katerih so tudi napisani tudi zapisi, objavljeni na str. 223-226 prve knjige pričujoče izdaje.

Ni povsem jasno, ali sta besedi »Nove oblike« podčrtani ali je pod njima razmejitvena črta.

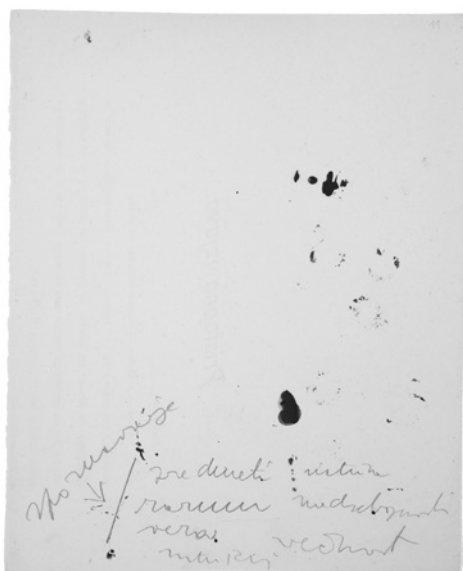
Videti je, gre za seznam poglavij knjige, v kateri je Kosovel nameraval razdelati svoje ideje iz časa po »velikem prevratu« leta 1925.

»Maloupne« je Kosovel nagovoril tudi v članku »Križa« (ZD, III, str. 19).

Spoznavanje / predmeti notrina
 razum medsebojnost
 vera večnost
 intuicija

30

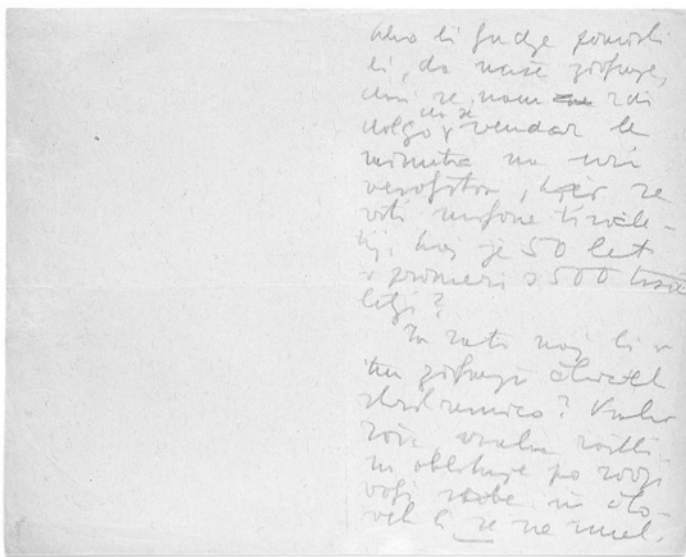
Ms 1385, ll.7, škatla 22, ovoj 13, 11

Rokopis s svinčnikom na hrbtni strani polovice lista z natisnjenim razglasom Sežanskega cestnega odbora.

■

Ako bi ljudje pomislili, da naše življenje, dasi se nam ne zdi dolgo da je vendar le minuta na uri vesoljstva, kjer se vrsti milijone tisočletij, kaj je 50 let v primeri s 500 tisočletji?

In zato naj bi v tem življenju človek skrnil resnico? Vsaka roža, vsaka rastlina oblikuje po svoji volji sebe in človek bi se ne smel.

Ms 1385, II.7, škatla 22, ovoj 10, 44

Rokopis s svinčnikom. Na drugi strani v polo preganjenega lističa je zapis, objavljen na naslednji strani.

Zelo podobno misel je Kosovel zapisal v pismu Draganu Šandi (1881-1963) 26. decembra 1924 (ZD, III, str. 320); k tej misli se je nato vrnil v znamenitem pismu Fanici Obid (1903-1940) 12. julija 1925, v katerem piše o »velikem prevratu« (ZD, III, str. 397); prim. tudi sočasen zapis v beležnici (ZD, III, str. 708).

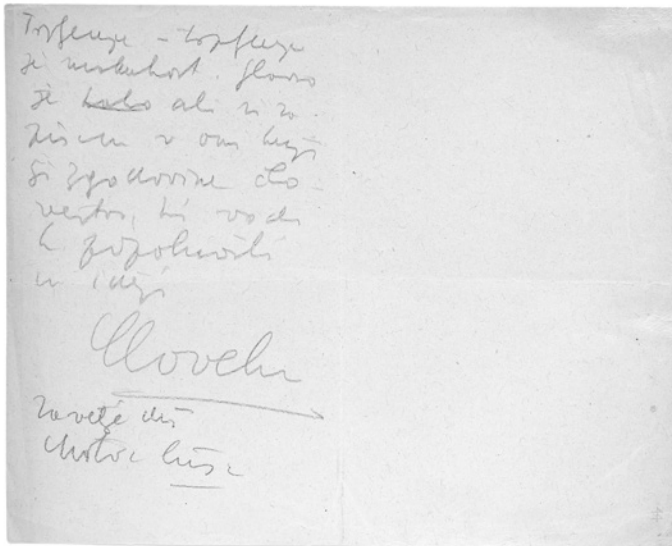
Trpljenje – trpljenje je malenkost. Glavno je ~~kako~~ ali
si zapisan v oni knjigi zgodovine človeštva, ki vodi k
popolnosti in ideji

Človeka

Zavetje duš

Mrtva hiša

32

Ms 1385, II.7, škatla 22, ovoj 10, 44

Rokopis s svinčnikom.

Glej opombo na prejšnji strani.

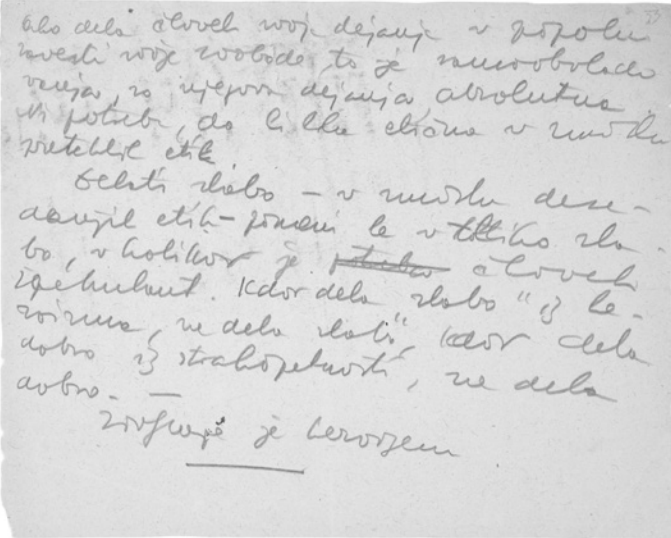
■

Ako dela človek svoja dejanja v popolni zavesti svoje svobode, to je samoobvladovanja, so njegova dejanja absolutna. Ni potrebe, da bi bila etična v smislu preteklih etik.

Delati slabo – v smislu dosedanjih etik – pomeni le v toliko slabo, v kolikor je ~~potreba~~ človek špekulant. Kdor dela »slabo« iz heroizma, ne dela slabo, kdor dela dobro iz strahopetnosti, ne dela dobro. –

Življenje je heroizem.

33

ako dela človek svoja dejanja v popolni zavesti svoje svobode, to je samoobvladovanja, so njegova dejanja absolutna. Ni potrebe, da bi bila etična v smislu preteklih etik.

Delati slabo – v smislu dosedanjih etik – pomeni le v toliko slabo, v kolikor je ~~potreba~~ človek špekulant. Kdor dela »slabo« iz heroizma, ne dela slabo, kdor dela dobro iz strahopetnosti, ne dela dobro. –

Življenje je heroizem.

Ms 1385, II.7, škatla 22, ovoj 10, 33

Rokopis s tintnim svinčnikom.

[1]

Udati se v božjo voljo je proti Bogu. Gibanje zahteva, da se sami napotimo proti Bogu, iskat njega, uresničevati resnice, ki nam jih je on napisal v duše.

[2]

Dr. Albert Fries

Aus meiner stilistischen Studienmappe

34

<i>Gustav Gerber</i>	<i>Dilthey</i>
Die Sprache	(Erlebnis
als Kunst	und Dichtung)

Ms 1385, II.7, škatla 22, ovoj 13, 6

Rokopis s črnilom na hrbtini strani četrte lista z natisnjenim razglasom Sežanskega cestnega odbora.

Celotni naslov knjige Alberta Friesa (1869–1926): *Aus meiner stilistischen Studienmappe. Heinrich von Treitschkes Stil und Richard Wagners Stil in Vers und Prosa (Iz moje stilistične študijske mape. Stil Heinricha von Treitschkeja in stil Richarda Wagnerja v verzih in prozi)*, Borussia, Berlin, 1910.

Navedba knjige Gustava Gerberja (1820–1901) *Die Sprache als Kunst (Jezik kot umetnost; Bromberg, 1871 in 1873)* je objavljena v *MGIMG*, str. 134.

Knjiga Wilhelma Diltheyja (1833–1911) *Das Erlebnis und die Dichtung. Lessing, Goethe, Novalis, Hölderlin (Doživetje in pesništvo. Lessing, Goethe, Novalis, Hölderlin)* je prvič izšla v Leipzigu leta 1906.

So ljudje, ki vršijo nad svojimi soljudmi zločine. Mimo gredo v dušah pa jih peče, še v tistem ogibanju je toplo razmerje ljudi in čuvstvo* človečnosti*.

So pa ljudje, ki ne vršijo zločinov zaradi tega, ker se boje ljudi, ker nočejo imeti stikov in čutiti do ljudi obveznost[i]. Taki ljudje greše bolj od zločincev, kajti oni šele bi morali čisto* ljubiti te vse prevarance.* –

Ms 1385, ll.2.1, škatla 13, ovoj V, 19b

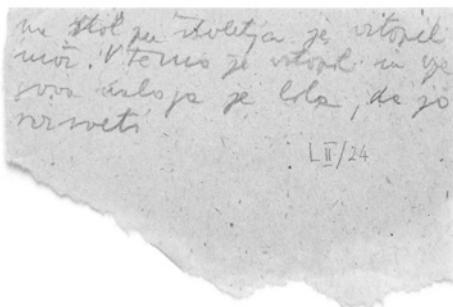
[1925]

Rokopis s tintnim svinčnikom. Na istem karirastem lističu je poleg črtic »Visoka družba« in »Dvoje ljudi« še zapis, objavljen v prvi knjigi pričujoče izdaje na str. 587.

■
[...]

na stolpu stoletja je vstopil mož. V temo je vstopil in njegova naloga je bila, da jo razsveti.

36

Ms 1385, II.7, škatla 20, ovoj 4, 24

Rokopis s svinčnikom na odtrganem kosu lističa. Verjetno gre za konec zapisa, ki se je začel na drugem lističu.

Je in ostane skrivnost razodeta v gibanju ki prihaja od
znotraj na zunaj in nasprotno,

Ms 1385, ll.7, škatla 20, ovoj 5, 21

Rokopis s tintnim svinčnikom na hrbtni strani kataloškega lističa s
podatki o knjigi: Hoepffner, Ernst: *La prise amoureuse von Jean Acart
de Herdin.*

Uvod čas in človek

Vrednost življenja

kaj je "

čemu "

Veliko prevar je treba doživeti, da lahko človek spozna kaj je smisel življenja, kakor spoznaš smisel besede šele ko jo izgovoriš. Kaj je življenje spoznaš če živiš

Ms 1385, ll.7, škatla 20, ovoj 5, 23

Rokopis s tintnim svinčnikom na hrbtni strani kataloškega lističa s podatki o knjigi: Stimmung, Albert: *Fertländ. Beure de Hautone*.

»Gestaltendes Wissen.«

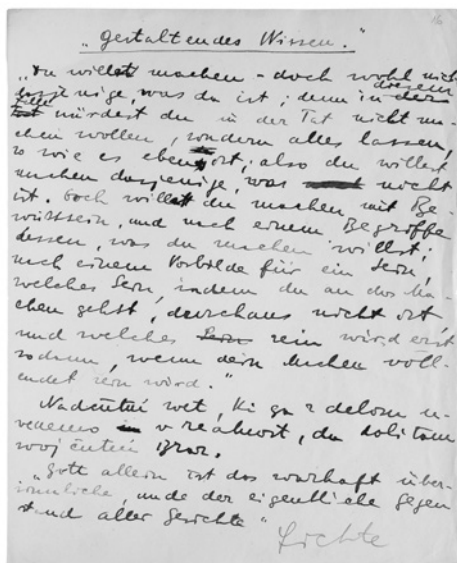
»Du willst machen – doch wohl nicht dasjenige, was da ist; denn in ~~der~~ Tat diesen Falle würdest du in der Tat nicht machen wollen, sondern alles lassen, so wie es ebensø ~~da~~ ist; also du willst machen dasjenige, was ~~nøch~~* nicht ist. Doch willst du machen mit Bewußtsein, und nach einem Begriffe dessen, was du machen willst; nach einem Vorbilde für ein Sein, welches Sein, indem du an das Machen gehst, durchaus nicht ist, und welches Sein sein wird erst sodann, wenn dein Machen vollendet sein wird.

39

Nadčutni svet, ki ga z delom uvedemo [–] v realnost, da dobi tam svoj čutni izraz.

»Gott allein ist das wahrhaft übersinnliche, und der eigentliche Gegenstand aller Ges[ch]ichte«

Fichte

Ms 1385, II.7, škatla 22, ovoj 10, 16

Rokopis s črnilom; priimek Fichte je pripisan s svinčnikom.

Prevod naslova: »Oblikujoče védenje.«

Prvi citat je iz dela Johanna Gottlieba Fichteja (1762–1814) *System der Sittenlehre*. Prevod:

Hočeš narediti – toda ne tistega, kar že je; kajti v tem primeru dejansko ne bi hotel ničesar narediti, ampak vse pustiti, kot je; torej hočeš narediti tisto, česar ni. Toda narediti hočeš z zavestjo in v skladu s pojmom tega, kar hočeš narediti; po predlogi za neko bit, ki je, ko se lotiš dela, sploh še ni, in ki bo šele takrat, ko bo tvoje delo dokončano.

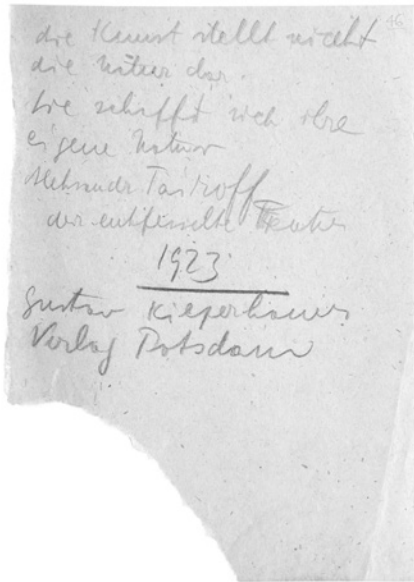
Drugi citat je iz Fichtejevih *Vorlesungen über die Bestimmung der Gelehrten*. Prevod:

Edino Bog je resnično nadčutno in dejanski objekt vse zgodovine.

■
Die Kunst stellt nicht die Natur dar.
Sie schafft sich ihre eigene Natur

Aleksander Tairoff
Das* entfesselte Theater
1923

Gustav Kiepenheuer
Verlag Potsdam

die Kunst stellt nicht ¹⁶
die Natur dar.
Sie schafft sich ihre
eigene Natur
Aleksander Tairoff
Das entfesselte Theater
1923
Gustav Kiepenheuer
Verlag Potsdam

Ms 1385, II.7, škatla 21, ovoj 8, 46

Zapis s svinčnikom.

Prevod citata:

Umetnost ne predstavlja narave.
Ustvarja si svojo lastno naravo.

Aleksander Tairov Gledališče, osvobojeno spon

V nemški izdaji je ime napisano »Alexander«.

42 Kosovel je verjetno narobe napisal člen v naslovu; verjetno je napisal »der.«; zapis je na tem mestu slabo berljiv, zato smo v prepisu napisali pravilni člen.

Oba velika d-ja sta pravzaprav zapisana kot mali črki, a ker je Kosovel pogosto zapisal mali »d« v funkciji velikega, smo zapis korigirali. Korigirali smo tudi Kosovelov napačni zapis založnikovega priimka (Kieperheuer).

O tem, kakšen odmev je imela knjiga Aleksandra Tairova (1885-1950) tudi med Slovenci, prim. omembo v spominskem zapisu Bratka Krefta (1905-1996) o srečevanjih s Kosovelom, v katerem na začetku piše o svojem bivanju na Dunaju:

Največji gledališki dogodek zame v letu 1924/25 pa je bilo gostovanje avantgardističnega moskovskega Komornega gledališča Aleksandra Tairova, pisca knjige »Sproščeno gledališče«, ki je izšla tudi že v nemščini pod naslovom »Das entfesselte Theater«. Kupil sem si jo in poleg raznih člankov o sovjetskem gledališču, zlasti o Mejerholdu, razširjal svoja obzorja in se navduševal za sovjetsko-ruske avantgardizme na raznih področjih umetniškega ustvarjanja.

(Bratko Kreft, »Sopotja s Srečkom Kosovelom (Odlomki iz pričevanj in spominov)«, v: Franček Bohanec (ur.), *Pričevanja, december 1984; I: Iz lastnih korenin. Avtobiografski eseji*, Partizanska knjiga, Ljubljana, 1984, str. 22.)

Das Künstliche will das Natürliche überwinden, um den Gegensatz in einem neuen Einheit aufzulösen, dieser Prozeß vollzieht sich im Kampf des Geistes mit der stofflicher Welt. Der Geist schafft sich eine neue Lebendigkeit, die eine andere ist als die der Natur –

Walter Gropius
München 1924
Idee und Aufbau
We

43

Ms 1385, ll.7, škatla 21, ovoj 8, 49

Rokopis s svinčnikom; od besede »Idee« naprej s tintnim svinčnikom.

Celotni naslov knjižice Walterja Gropiusa (1883-1969), iz katere je ta izpis, je *Idee und Aufbau des Staatlichen Bauhauses Weimar*.

Prevod:

Umetno hoče premagati naravno, da bi razrešilo nasprotje v neki novi enotnosti; ta proces se dogaja v boju duha s snovnim svetom. Duh si ustvarja neko novo živost, ki je druga kakor živost narave –

Walter Gropius
München 1924
Ideja in izgradnja

V Gropiusovem izvornem zapisu je za besedo »aufzulösen« podpičje, na koncu povedi pa pika. Namesto »dieser Prozeß« je Kosovel napisal »diser Prozes«; to smo v transkripciji korigirali.

Zato pravim, proč od vzgledov, on sam naj bo predmet svoji umetnosti, mi ne delamo umetnosti po vzgledih, ampak po sebi.

V moji notranjosti je velik kaos a rešitev vidim.

Včasih se mi zdi nemogoče živeti. V mojo temo znotraj ne more videti nihče

Ms 1385, ll.7, škatla 21, ovoj 9, 23

Rokopis s svinčnikom. Na drugi strani istega lističa je rokopis verzov, objavljenih v prvi knjigi pričujoče izdaje na str. 191.

■
Ljubim to dobo, ta raztrgani kaos ognja in prahu to dobo, ki
še kakor nobena ni vedela, kaj je lepota in je ni imela.

Ljubim to dobo, ta raztrgani
ni (kaos) ognja in prahu
to dobo, ki še kakor nobe-
na ni vedela, kaj je le-
pota in je ni imela.

45

Ms 1385, II.7, škatla 20, ovoj 4, 31

Rokopis s svinčnikom na hrbtni strani koščka tiskovine.

■
Zavedamo se da zidamo tudi kadar rušimo.

Mi smo z življenjem

eno

46

LI/30
Zavedamo se da zidamo tudi kadar rušimo.
Mi smo z življenjem
eno

Ms 1385, II.7, škatla 20, ovoj 5, 30

Rokopis s črnilom na kartončku, kakršne so uporabljali za kataloške lističe.

Prim. verze v beležnici VI iz leta 1925, ki sledijo dvakrat podčrtanemu napisu »**Gradimo Ljeninov kulturni mavzolej**«, verjetno mišljenemu kot naslov:

Slava muham

ki padajo za slavo.

Mi delamo in rušimo.

Mi delamo v rešitev.

(Ms 1385, II.5, škatla 18, beležnica VI; objavljeno v ZD, III, str. 642)

Seveda ta način zgradbe takoj podre vsa pravila. Maksima je: uporabljaj vse, ako hočeš sebe izraziti, in to kar si videl skozi *dušo*. Duša je norma ne pa mrtva estetika

Ms 1385, II.1, škatla 4, ovoj P, 30

Rokopis s tintnim svinčnikom na lističu, ki je del tiskovine in na katerem je na drugi strani s črnilom napisana »Pesem o tebi«.

Nad zapisom je v desnem kotu s svinčnikom napisana rimska številka »III«. Očitno gre za konec nekoliko daljšega zapisa.

Smrt; tiha, skrivnostna, nerazumljiva beseda. Tisočkrat smo jo že videli in vendar ne vemo še kaj je. Ali eno je gotovo: bati se je ne smemo. Tudi žalostiti se ne smemo po njem, ki je umrl. Kajti smrt je pravtako zadeva življenja kakor solnce, vihar, zvezde tišina. Že stari modrijani so učili, da se ne smemo bati smrti, da moramo biti nanjo pripravljeni. Kajti ne ure ne dneva ne vemo njej, ki prihaja po nas.

Samo eno vprašanje je in to je vprašanje *vesti*: kajti pred smrtjo se vstane vest kakor sodnik našega življenja. ~~Ma~~ Biti pripravljen na smrt, to se pravi v vsakem trenutku biti pripravljen odgovarjati na vprašanja, ki jih stavi neizprosto vest človeku, na vprašanje: *kako si živel?*

Ms 1385, ll.7, škatla 20, ovoj 7, 13

Rokopis s črnilom na hrbtni strani polovice lista z natisnjanim
formularjem razglasa Sežanskega cestnega odbora.

Začetek (nekoliko napačno) naveden v razpravi Miklavža Komelja
»Kosovel, Lenin in smrt« v reviji *Literatura*, letnik XXVI, št. 279–280,
Ljubljana, september/oktober 2014, str. 112.

■
[1]

Povedali so mnogotero besedo ob tem odprtem grobu. In bili so za teboj licemerci in hinavci in so govorili in besedovali a da bi si v svoje srce pogledali se niso upali. Umazana srca imajo, mnogim bi rekel ti ako bi mogel: »Nazaj. Ne hodite za menoj objokujte sebe in svoje otroke.« A iz njegove smrti je velo odpuščanje vsem, tudi farizejem. Očistite si dušo, operite si srca, licemerci. Vaše duše so umazane, vaša srca zakrknjena, ubita, [...] licemerci. Potrkaite na svojo vest

49

[2]

Zadavi gade Kastelli
že v zibki, če imajo
biti *izdajalci*,
naj *ne živijo*

Ms 1385, II.7, škatla 21, ovoj 8, 2

Rokopis s tintnim svinčnikom
na lističu z natisnjenim
avstro-ogrskim formularjem
zdravstvenega zavarovanja.

[3]

Utva
1878

V prvem zapisu je za besedo
»ubita« zelo rahlo napisana
beseda, ki bi jo lahko pogojno
prebrali »ste« ali »Vi«. Glede na to,
da je zapisana tako narahlo, pa ni
nujno, da je bila ta beseda sploh
mišljena kot del tega zapisa.

Tretji zapis navaja rojstno letnico
pesnice Ljudmile Prunk - Utve; o
njej prim. zapis na str. v tej knjigi.

[Osnutek, uporabljen v pismu Karmeli Kosovel 1. januarja 1924]

Bodeče žice vsakdanjosti.

Šele v daljavi te čutim
ko lahko svobodno peruti
razstrem skoz mrakove.

50

Ko ugasi hrepenenje
je duša podobna kipu
okamenelemu, ki je
dovršen in sam s seboj živi.
Enoličnost.
Jaz nisem kar Sem.
Mislam in hodim.

o

Ustvarjati se pravi, dati duši konkretnih, organskih, oblik
– duši in duhu.

o

Poduhoviti snov se pravi umetniško ustvarjati.

Polagoma bomo prišli do tega, da bomo doživljali lepoto neposredno.

V antiki je bila religija lepota. Lepota je življenje nad življenjem, svet nad svetom.

Lepota je samo neke vrste vsebina, ki jo ima ~~samo~~ vsako bitje, ali žitje, vsaka bilka trava. Vse je kakor godba – pesem, ki jo poje pevec večnosti.

(Kosovel).

51

Estetika ni več veda o lepih predmetih in nelepih predmetih, ampak o intenzivnosti zveze, ki jo občutimo s temi predmeti.

– Lepota je sproščeno doživljanje, čisto (Reines Fühlen) Jerusalem!

Duša doživlja, pa ne čuti tega (ohne Begehren)

Lepota je kakor sok življenja, meri se po njegovi sili in dinamičnosti. Bach in Brahms so za tiste na stolah in foteljih. – Za nas je Skrjabin. Čul sem njegov srebrni smeh, njegove solze, ki hočejo biti ledene, ki se hočejo smejati. Tako sem čutil živo radost, ki je le bolelost v svetli obleki, bolelost, ki se ne more utelesiti. Zdela se mi je tista sonata, kakor tista velika ravnina, s snegom pokrita. Čez njo gre Skrjabin – zbežal je iz mesta, sedaj gre v to ostro zdravje in bel sneg mu izvablja himno iz srca, pesem temu svetlemu bliščanju. Poje, poje, njegov glas je čisto prozoren, ~~pod njim~~ skozenj čutim sneg, jasnost ostre konture črnih dreves tu postane je še topel od bolelosti, pa se komaj izvije iz grla in že zledeni v svetel zvok.

Gre po polju misli so pa v mestu, kjer je težko tu se bore med seboj. Komaj pomisli na trpljenje, tisto dolgo, skoro večno, skoro obupa, pa zopet vstane up in premaga obup in bolešt; vse je belo, ledeno svetlo. Ljubil sem tisto godbo zato je bila lepa. Videl sem v tisti jasnosti kal za novo življenje, kjer bo vse molčeče kot v zimi in polno sokov kot v zimi.

Življenje, popolnoma nasprotno bohotnemu baroku in predidoci renesansi, popolnoma drugače ostri gotiki, ki jo je renesansa pobila. Drugačno od hladne antike. *To je antika*, nova antika, približuje se »duhu-vsebini« in izgublja

Ms 1385, II.7, škatla 21, ovoj 9, 1

[okrog novega leta 1924]

Rokopis s črnilom. Pismo je objavljeno v *ZD*, III, str. 504-506.

»Jaz nisem kar Sem« - prim. formulacijo iz približno sočasno napisane pesmi »Velika je pot« (*ZD*, II, str. 126).

V povezavi z Aleksandrom Skrijabinom (1872-1915) prim. tudi Kosovelove sočasne verze v prvi knjigi pričujoče izdaje na str. 72 in bibliografsko referenco na str. 102.

Referenci na Johanna Sebastiana Bacha (1685-1750) in Johannes Brahmsa (1833-1897).

Wilhelm Jerusalem (1854-1923) je bil avstrijski filozof in pedagog judovskega rodu.

Lépo je lahko opisati lepó, a grdo opisati lepó je težje.

Ms 1385, II.2.1, škatla 11, ovoj N, 8a

Ta aforizem in aforizem na naslednji strani sta s tintnim svinčnikom napisana na dveh lističih, na katerih sta natisnjeni naročilnici za dunajsko podjetje Alfa Separator. Na drugi strani teh dveh lističev sta zapisa, objavljena v prvi knjigi pričujoče izdaje na str. 512-513.

Treba je malo, samo malo srca, da si človek. A tega ljudje nimajo.

Oblaček je prišel na nebo ravnokrat ko ste se mislili nasmehljat.

Trpljenje sicer ugrabi smeh, a utrdi vero

Umetnosti se misliš posvetiti? Dobro. Toda kdor se posveti umetnosti, mora verovati vanjo. Verujete v umetnost?

55

Ako čutite, da ne morete dati nikjer izraza svojemu življenju, razen v umetnosti, potem se *morate* odločiti zanjo. Toda vedite, da ste s tem stopili *v vero*, kjer je zelo malo vernikov, a kdor veruje vanjo se mu ni bati, biti poslednji, ker tudi poslednji, je vendarle še on, ki mu je umetnost svet ogenj, ki mu lije iz duše in je njegov, res, samo njegov. Umetnost mora postati najprvo Vaša duševna last, da Vi od nje živite, da Vam je edina posest, last in bogastvo, Vam mora postati oz. biti duš. potreba, potem ste res proniknili v oni svet, ki se imenuje umetnost. Ni velikih ne majhnih umetnikov, kdor je resnično umetnik, jej* je odkrito udan,* ta je umetnik. Ali so majhna in velika drevesa?

Umetnost je poslanstvo in kdor ga čuti ta je umetnik.

Kdor je resničen umetnik, ostane povsod, naj bo v prvi ali zadnji vrsti. Kako vidi svet mora biti človeku vseeno, a vse kako vidi in spozna človek sam.

Jaz ne verujem v razvoj umetnosti. Stara umetnina mi pravi: Taka sem jaz, kakšen* si ti? In jaz moram poiskati in ustvariti svojo obliko

Človek sam je šele pravi subjekt umetnosti, zori, da dobi afiniteto onih življenjskih snovi, ki so za njegov izraz najbolj adekvatne.

Kdor živi umetnosti, mora biti samo umetnik.

On mora združiti resnost pojmovanja svojega poklica, z lahkoto ustvarjanja.

Vedno raste, nikoli ni na višku. Odkriva vedno novo sveže, če je resničen, se mu ni treba bati omlednosti. Resničnost je raznovrstna, plastična, neizčrpna. On upodablja sebe, četudi upodablja svet, ga gleda skozi lastno individualnost

Kaj je čas – Leonardo je slikal Mono Liso tri leta in »Zadnjo večerjo« bogve koliko časa.
